

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ - ЕЛБАСЫНЫҢ ҚОРЫ

«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ – 2017»

студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ – 2017»

PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2017»

14th April 2017, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**«Ғылым және білім - 2017»
студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2017»**

**PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2017»**

2017 жыл 14 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2017» студенттер мен жас ғалымдардың XII Халықаралық ғылыми конференциясы = The XII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2017» = XII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2017». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2017. – 7466 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-827-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-827-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2017

ОРТА АЗИЯ ТАЛАСЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ТИБЕТТИҢ ҰСТАНҒАН БАҒЫТЫ**Сайран**

sai1991ran@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ халықаралық қатынастар факультеті шығыстану
кафедрасының студенті Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Азмуханова А.М.

Ерте дәуірде тибет әскерлері ең басында оңтүстіске қарай әскер жіберді, әрі өздерімен көршілес мемлекеттерді бағындырды. Олар оңтүстікке қарай кеңейгеннен соң ғана Орта Азияға және көрші аймақтарға кірді. Сол жерден олар екі жақты мәдениеттің қысымына ұшырады: бірі жергілікті мәдениет деңгейі жоғары болған, үнді-еуропа тілін қолданатын буддистер; ал енді бірі көшпенді халық, буддизімнің әсеріне ұшыраған түріктер және моңғол тектес дала жауынгерлері еді.

Ерте дәуірден бері Орталық Азия аймағы географиялық жер ерекшелігінің арқасында халқаралық сауда-саттықта негізгі рөл атқарса да, 6-7-ші ғасырларда экономика жанданған соң, Еуразия құрлығының тарих дамуындағы негізгі факторы болды. 7-ші ғасырдың басында түріктер мен жергілікті хандардың неке арқылы құрылған саяси одақтың әсерінен литы ауданы(栗特地区) және орталық Азияның шығыс бөлігінен айырылды. Көшпенді халық болған түріктер өздерінің мүддесі үшін және Араб, Қытай елдерінің қызмет етуі үшін қайтадан Орта Азияға кіргенде, оларды мәдениет жағынан сырттан кіргендер деп есептеген. Тибеттің батыс бөлігін және оңтүстік-шығыс бөлігін бағындырған еңбегі зор саясатшы, талантты сарбаз -Цюн бао бан сэ сучжэн(琼保邦色苏政). Бірақ Тибет тарихшылары оны өте менменшіл, қанішер деп (әсіресе, айлакерлікпен өлтіру) есептейді, алайда ол шынымен де Цзань пуға(赞普) көмектесіп, патшалық тақты алып берген.

Тан патшасы Нан жи лунь цзань(曩日论赞) бірінен кейін бірі қайтыс болғаннан соң (Тан 618-ші жылы, кейінгісі де бәлкім сол жылы болар) Қытай Тибет қарым-қатынасы да біртіндеп құлдырады. Чи сун цзань(赤松赞) әкесі нан жи лунь цзань қайтыс болғаннан соң таққа шықты. Оның жүргізген саясаты жас патшалық мемлекетті империя сатысына көтерді. Бұл әлемге әйгілі “Тибет” еді.

Тибеттің қазіргі кездегі оқылуы “Tu-fan” еді, ал бұл сөзбен аудармасы бірдей тағы бір сөз “Tibet”. Қытай тарихнамаларына қарағанда Ашына ханның сол кезде жұрт білмеген себептермен өзін-өзі өлтіруінен кейін, батыс түріктің әрбір тайпалары өздерінде басшы қалмағанын байқап, 667-ші жылы екі тайпа Ашына қосыны және Чжи чжэ фу(支遮匐)дың қалған жұрты Тибеттерге бағынған. Бұл Тибеттердің батыс түріктерді билеген алғашқы сатысы еді. Сондай-ақ Тибеттердің орталық азиядағы күші тез арада күшейді.

670-ші жылдың мамыр айында Тибет сарбазы Лунь цян лин(论钦陵) әскер бастап Тан патшасының әскеріне соғыс ашты, Тан әскерлері түгелдей қырылды. Бұл жолғы әскери қақтығыс Тан патшалығының Тарым ойпатына 20 жылдық үстемдігін аяқтап, Тибеттің Тарым ойпаты мен көршілес аймақтарына үстемдік етуінің алғашқы сатысы басталды. 670 жылға дейін арабтар Тохарстанның шығысында болып, кейін батысына жеткен, 657 жылдан 659 жылға дейін Су Дин Фан батыс түрікті бағындырған соң, бұл аймақ Тан патшаның билігінде болды.

Омея патшалығының екінші ізбасары халифа Иәзит Мұғауия қайтыс болған соң, мемлекеттің ішкі соғысы арабтарды Орта Азия аймақтарын билеу құқынан айырды. сондай-ақ, арабтар үшін Тан патшасы сол кезде тибеттерге тиесілі Памир тауларының шығыс бөлігін

билейтін Орта Азиядағы бірден-бір бәсекелес еді. 677 жылға дейін Тибет Тарым ойпатына және оңтүстік-батыстағы көршілес аймақтарға өзінің үстемдігін жүргізді. 692 жылдың 9 желтоқсанында Ван Сяоцzie Тибеттерді жеңіп, парфия елінің төрт кентті (安息四镇) қайтарып алды. Осылайша, Тибеттің Тарым ойпатындағы барлық мемлекеттерге деген алғашқы сатыдағы үстемдігі Тибеттегі ішкі төңкеріс кезінде барынша әлсіреді.

707 жылы көктемде Тан патшалығының Тибетпен қайтадан құда-андалық қарым-қатынас орнатуына қарағанда, екі ел арасында жаңа бір дәуірдің келіп жеткенін байқауға болады. Бұл кезде Тибеттегі Ашына Тоцзы (阿那史授子) әулеті жойылған болатын, оған себеп Ашына Тоцзының өлімі болды. Бұл жағдай Тибеттің Орта Азиядағы әрекетінің көп жылға тоқтап қалуына себеп болды.

717 жылы Омар Халифтің орнына шыққаннан соң, оған берілген алғашқы міндет Мәуреннахр жеріндегі билік басындағыларды ислам дініне сендіру болды. 739 жылдың күзінде Шаш(石国) патшасы Мағду Тұдун (莫贺咄吐屯) және осы елдің .Соғдыға (粟特) айдалған патшасы Сыцзинтимиен (斯谨提) бірлесіп Сұябқа (碎叶) соғыс ашты. Қарлук тауында (贺逻岭) тірідей Ту хо сянь(吐火仙)ханды тұтқындады. Сонымен бірге, ол Шәлікті (疏勒镇) қорғап тұрған Мың Лин(蒙灵) мен Барыс хан патшасы Арсылан Тарханға(拔汗那王阿悉烂达干) Талас қаласына шабуылдап, қарсы шыққан ханды және оның інісін тұтқындауға бұйырады. Ұлы қосын е цзяньчэнға(曳建城) келгеннен соң, Гай цзяюнь(盖嘉运)сол жерден Ярғол қаншайымы цзяо хэханша(交河公主)мен Сүлік(苏绿)дың әйелдерін тұтқындайды. 751 жылдың қаңтар айында Гао Сянь Чжи (Тан патшасының сарбазы) Сюань Цзунға жуырда әскери қимылда қолға түскен би-бектерді әкелгенде,олардың ішінде түркеш ханы мен Тибеттің басшылары,ши гохан(石国王) мен це шихан(揭师王)бар еді.

Бірақ та Чи биши(车鼻施)ның ұлы әлдеқашан қашып Кан еліне(康国) барып, сол жердегі ЦядыбінСалих(齐亚德·本·萨利赫)бастаған Араб әскерлерін паналайды.ЦядыбінСалих тез арада ху ло шань(呼罗珊)басшылары мен билеушілерінен және АбуМусілім(阿布·穆斯林)нен көтеріліске көмек сұрайды. Көмекші әскерлердің бір бөлігі Ту хосяньнан келген, бұдан біз олардың әлдеқашан 751 жылдың мамыр айында Кан еліне жеткенін білеміз. Араб және Орта Азиядағы жергілікті мемлекеттермен бірлесіп парфия елінің төрт кенттіға(四镇)шабуылдамақшы болған хабарын естіген Гао Сянь Чжи тез арада әскер бастап, батысқа қарай жүрді, өзімен бірге Гэ лолу(葛逻禄)дың жауынгерлері мен Барыс хан(拔汗那)қосынын ертіп алды. Ең бастысы соғыс кезеңінде олар СәдіХамит(赛义德·哈密德)ның қорғаған жеріне шабуыл жасады. Содан соң олар Цядының(齐亚德) қосыны келгенін естігенде қайтадан шегініп, Талас қаласына алыс жердегі тақыланға барды. Кейін шамамен 751 жылдың шілде айының соңында екі қосын кездесіп, қырғын шайқас басталды, ақырында Гэ лолудың(葛逻禄)опасыздық етуінен Тан әскері жеңілді. Толық жеңілместен бұрын Гао Сянь Чжидың екінші қолбасшысы Ли Си Е Гао Мин Джиға егер де шайқасты жалғастыратын болса, өздерінде тұтқын болатынын немесе өлтіретінін айтып, шегінуді талап етеді. Өкінішке орай соғыстан жеңілген олардың шегіну жолында Бай шилиды(白石岭) перғана(拔汗那)қосыны бөгеп қалады. Ал Ли Си Енің ойлап тапқан амалы жол бойындағы аттар мен адамдарды қырып, жол ашу болды. Гао Сянь Чжидің өзі тұтқын болмағанымен,

оның мыңдаған әскерлері тұтқындалып, шалғайдағы канеліне(康国) айдалды. Бірақ та олардың тұтқындалуы бекер болмады, бір бөлігі сол жердегі жергілікті адамдарға қағаз жасау техникасын үйретсе, ал кейбіреулері АбасХалифаның(阿拔斯哈里发) астанасына барып, сол жерден қайтадан Тан Чаоға қайтып, кейінгі ұрпаққа әйгілі жазбалар қалдырды. Атлах шайқасы Тан Чао мен Арабтардың бірінші әрі ең соңғы рет бетбе-бет келген әскери қақтығысы болды.

Ал сол кездегі күккөл аймағына келсек, Тибет халқы Тан әскерлерінің соққысына қайтадан ұшырады. 750 жылдың соңында Тан Чаоның бір сарбазы Тибеттің Бес көпір талдыағаш қаласына(五桥动拔树墩城)шабуыл жасады, ең сорақысы, 748 жылдан 751 жылға дейінгі Гао Сянь Чжи мен хонан патшасы Вэй чишэн(尉迟胜)екеуі Тибеттің пу цаңхай(浦昌海)жерінің оңтүстік бөлігіндегі негізгі әскери базасы Сапи(萨毗)мен Боцинны (播仙) басып алуы болды. Сол кезде Тибеттің қол жеткізген бірде-бір жемісі : юньнань аймағындағы күшті нан чюу(南诏)корольдіктің Тибетке бағынуы болды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Бай гуйсының орта азиядағы Тибет атта кітабі 2012 ж Шыңжаң Халық баспасы (2012) 第221142号
2. Вань Дун және Чжан Яодың Тибет империясының аңызы 2012 ж Қытай Халықаралық радио баспасы
3. Ли Дэчжулардың Тибет қысқаша тарихы 2009 ж Пекин ұлттары баспасы

УДК 327.35

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЛИГИ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Серік Осман Ғабдылғазизұлы
tolengitos@gmail.com

Магистрант 1 курса факультета международных отношений,
ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан
Научный руководитель – С.А. Тулеубаева

Вторая половина XX в. ознаменована падением мировой колониальной системы. Одно за другим стали обретать независимость государства Азии и Африки, в том числе и арабские страны. По окончании Второй мировой войны в число официально независимых арабских государств входили Египет, КСА, Сирия, Ливан, Ирак, Иордания и Северный Йемен. Появление молодых независимых стран на мировой арене кардинально изменило всю систему международных отношений. Однако стоит отметить, что процесс деколонизации проходил достаточно сложно, что было обусловлено желанием Великобритании и Франции сохранить свое влияние в стратегически важных регионах Ближнего Востока и Северной Африки. С этой целью Великобритания выступала с инициативами о создании межарабской лиги, надеясь навязать ей свой контроль и сохранить господство в регионе, также она выдвигала проекты об объединении арабских стран в военно-политические блоки, с целью дальнейшего контроля над ними. Так, британскими властями был предложен проект объединения арабских стран «*Великая Сирия*» (سوريا الكبرى), который объединил бы Сирию, Ливан, Палестину и Иорданию в одно государство под руководством иорданского эмира Абдаллаха. В дальнейшем предполагалось присоединение Египта, Ирака и Саудовской Аравии. По замыслу Великобритании подобного рода объединение арабских стран должно было всецело находиться под ее контролем [1, 15-16].